

L'Empatia

Vol dir saber posar-se al lloc de l'altre. És la capacitat de connectar amb els sentiments i emocions d'una altra persona i de comprendre els seus arguments i punts de vista. No es tracta d'assumir aquests sentiments com a propis ni estar d'acord en tot amb l'altre.

Necessita de dos ingredients: un d'afectiu i un altre de cognitiu (comprensió racional de la situació i comprensió de com es pot sentir una altra persona).

És el valor més important en les relacions humanes, ja que és la base per desenvolupar una personalitat moral.

Capacitats necessàries per ser empàtic:

- Haver madurat cognitiva i emocionalment
- Tenir un llenguatge desenvolupat
- Capacitat de pensament simbòlic i de pensament de perspectiva
- Coneixement de les emocions pròpies.

Goleman considera un requisit previ a l'empatia la consciència d'un mateix. El fet d'induir a algú a identificar-se amb un altre incrementa la resposta empàtica.

Factors necessaris:

- El coneixement de les pròpies emocions i sentiments
- L'atenta observació dels altres
- La comprensió d'elements paralingüístics: postura corporal, gesticulació, expressió de la cara, la mirada i la veu
- El saber escoltar de manera activa
- La imaginació vinculada a "si jo fos l'altre en la mateixa situació"
- Cohesió entre els aspectes cognitius, emocional i interpersonals de la conducta

Treballar l'empatia amb nens permet:

- Una major comprensió social
- Major competència emocional, augment de conductes relacionades amb la consideració i la compassió
- Regulació de l'agressió i altres comportaments antisocials
- Augment de l'autoconsciència
- Millora de les habilitats comunicatives

Objectius de l'educació de l'empatia

- Tenir capacitat de comprendre els altres
- Tenir capacitat de connectar amb les emocions i els sentiments dels altres
- Donar resposta afectiva i efectiva a les emocions expressades pels altres
- Saber expressar l'interès pels altres

- Aconseguir conductes prosocials

Procediments bàsics:

- Conscienciació de la perspectiva dels altres
- Conscienciació dels sentiments dels altres
- Fer conèixer en profunditat el significat de **compassió, pena, pietat, sofriment**
- Desenvolupament de l'interès, la consideració i el sentit de la responsabilitat per al benestar dels altres i els seus drets
- Promoure situacions en què es desenvolupin habilitats d'ajuda
- Promoure l'experimentació de reaccions emocionals com humiliació i indignació davant la violació dels drets dels altres
- Desenvolupament de valors bàsics com solidaritat, justícia, igualtat, respecte, tolerància i responsabilitat

TIPUS D'ACTIVITATS

- Presentar cares de diferents personatges (reals, coneguts o no, dibuixats...) i deduir què deuen estar sentint en aquell moment i què els pot haver passat per sentir-se d'aquella manera.
- Explicació de contes fent èmfasi en els sentiments i les emocions dels personatges.
- Activitats amb les quals s'adonin que els altres, igual que nosaltres, també tenen sentiments.
- Jocs de rol en els quals han d'interpretar diferents personatges i situacions
- Activitats de coneixement dels membres del grup: els seus interessos, les seves pors, les seves qualitats...
- Activitats perquè prenguin consciència dels diferents punts de vista:
 - dibuixar des de diferent lloc,
 - imatges que cadascú pot interpretar de manera diferent,
 - còmics i pel·lícules explicades des del punt de vista dels diferents personatges.
- Activitats de conversa sobre diferents temes on puguin veure que cadascú té opinions diferents.
- Fer llistes de coses que ens agrada que ens facin i llistes de coses que ens molesten

ACTIVITATS PER A EDUCACIÓ INFANTIL

Què senten els personatges dels contes

Es selecciona un conte, amb imatges grans, que pot ser conegut pel grup. És convenient que l'alumnat es situï de manera que tots puguin veure les imatges del conte i seguir-lo sense dificultat.

El mestre explica el conte, amb ajuda de les imatges, posant èmfasi en aquelles situacions que provoquin emocions de manera clara (ex: quan apareix el llop, quan surt el geni de la llàntia....).

Una vegada acabat el conte es passa a fer una reflexió sobre l'explicació, tenint en compte tot allò que ens ha fet viure el relat. Per fer això es proporcionen una sèrie de preguntes de reflexió als alumnes que hauran de respondre, intentant que tots participin:

1. Recordant el conte, enumera situacions en les que, segons la teva opinió, el personatge... va sentir alegria, tristesa, vergonya, ira, por.
2. Quan recordes haver-te sentit alegre? (trist/a, vergonya, ira, por, etc.)
3. Són les meves emocions semblants a les dels altres davant una mateixa situació?

Les emocions s'han de treballar una a una

Es destacarà el fet que, igual que nosaltres mateixos, les altres persones també tenen emocions, i que a la vida se'ns presenten situacions en les quals unes persones experimenten una emoció i altres persones n'experimenten una altra; també, que cada situació pot provocar més d'una emoció en un mateix i emocions molt diverses en altres persones.

Es treballarà d'aquesta manera cada conte que es treballi durant el curs, tant els que formen part del currículum com els contes que es seleccionin per treballar l'educació emocional.

Qui serà, serà

Joc en grup. La mestra escriu en un paper el nom d'un membre del grup i ofereix pistes sobre aquest company o companya. La resta intenta endevinar de qui es tracta. Primer són pistes molt evidents i després el joc es va complicant amb la manera de mostrar-se dels infants, com es mouen, què els agrada...

No tots veiem el mateix

Cada nen/a es posa en diferent lloc i se'ls demana que dibuixin el que veuen

Es presenten els dibuixos i s'inicia una conversa: són iguals els dibuixos? Què canvia?

Què hauríem de fer perquè els nostres dibuixos fossin iguals?

Després d'aquesta activitat es podria fer una altra en la qual proposem una situació conflictiva i que necessiti de diferents punts de vista per poder resoldre-la. Per exemple: una nena està bevent aigua a la font. Arriba un nen corrents i cau al terra. En caure, sense voler, li dóna un cop. La nena no l'havia vist venir i es fa molt de mal contra la font. S'enfada i comencen a barallar-se. Com poden solucionar el conflicte?

Amb els grans també és interessant fer activitats d'empatia a partir d'un còmic, una pel·lícula, explicant alguna cosa des del punt de vista dels diferents personatges.

Per què ho has fet

Els explicarem que a vegades el que una persona sent i veu no és el mateix que el que veu i sent una altra. Així, davant un incident potser algú vegi una agressió intencionada quan en realitat ha estat només un accident. Farem representacions de role-playing en les quals es produeixi un incident i es mantingui un diàleg per esbrinar que sent i què pensa l'altre, mitjançant preguntes com: Per què ho has fet? Ho has fet volent?

Possibles situacions:

- Vas a beure aigua. Quan t'inclines a la font per beure, un nen et dóna una empenta i et mulles la cara.
- Un nen xuta la pilota tan fort que la ha penjat a la teulada.
- Estàs parlant a un company i no et contesta.
- Has portat una joguina de casa. Una amiga te la demana. Tu li la deixes i quan te la torna veus que està trencada.
- Portes una bona estona amb el braç aixecat demanant la paraula i la mestra no te la dóna.
- Les situacions plantejades s'adaptaran a la realitat dels alumnes i a les seves vivències personals.
- Hem d'estimular els alumnes perquè incorporin al seu repertori habitual de relació les preguntes: Per què ho has fet? Ho has fet intencionadament?

ACTIVITATS PER A EDUCACIÓ PRIMÀRIA

Endevina què estic mirant

La mestra o el mestre i l'alumne faran l'activitat davant la resta del grup i després la faran tots els alumnes al mateix temps i per parelles.

Un dels membres de cada parella mirarà insistentment alguna cosa de l'entorn i preguntarà: "què estic mirant?". L'altre haurà de contestar.

Si l'encerta li preguntem com ha sabut què mirava el company. Hem d'aconseguir que expliquin, per exemple: "perquè he vist com aixecaves el cap... com et giraves per mirar-lo... t'he mirat als ulls per veure on es dirigien..."

Reflexió: ens hem d'interessar per l'altre si volem escoltar-lo, comprendre'l i saber coses d'ell.

Aquesta activitat es pot complicar fent que endevinen una sèrie d'objectes a la vegada i, si pot ser, en el mateix ordre. Per exemple, mirem successivament la pissarra, la porta i la paperera.

Tu i jo no veiem el mateix

Es col·locarà una imatge d'un animal d'uns 30 per 40 cm., de manera que pugui ser vist amb claredat per tot el grup perquè l'observin durant un minut. L'educador formularà unes preguntes, d'una en una, deixant temps suficient perquè cadascú pugui respondre a si mateix, en silenci: "Imagineu que esteu junt al animal i que podeu veure'l, tocar-lo, sentir-lo, saber el que pensa i el que sent"

Què veus?

De quin color és?

Toca la seva pell. Com és? Aspra, suau, freda tèbia...?

Què està fent?

Què sent?

On va estar abans d'arribar allí?

Què està pensant?

Què li agradaria fer ara?

Té nom? Com es diu?

Després de finalitzades les preguntes es deixa un temps curt per a la reflexió personal i es fa un debat, en el qual s'invitarà a compartir opinions, idees, sentiments. Es motivarà els alumnes a participar responnent a les preguntes, escoltant activament els companys i raonant la seva opinió davant l'opinió dels altres.

Al final es faran preguntes que portin a una reflexió:

Pensem tots igual?

Per què si tots vèiem la mateixa imatge, responem coses diferents?

M'han agradat les meves respostes?

M'hauria agradat respondre o imaginar coses diferents?

T'agradaria que t'ho fessin a tu?

Els proposarem elaborar llistes de situacions i accions que causen sentiments de felicitat i de situacions i accions que causen infelicitat. Les llistes quedaran exposades a la vista de tots.

Obrirem un debat que porti a reflexió amb preguntes com ara: si fas això, com creus que se sentirà l'altre? T'agradaria que t'ho fessin a tu?.

Una vegada vaig provocar que la meva mare estigués trista

Els demanarem que voluntàriament expliquen situacions en les quals hagin causat tristesa a la seva mare. Hauríem d'explicar que tots, en un moment o en un altre, provoquem tristesa a les persones que ens estimem perquè ningú no és perfecte, però

si som capaços de veure què és el que provoca aquest sentiment podrem canviar les coses mentre que si no ens adonem no podrem canviar res.

Els preguntarem si es veuen capaços de no tornar a fer. Valorarem el fet que hagin volgut parlar del tema i els explicarem que això significa ser honest.

Es pot fer el mateix amb altres persones.

La granja dels animals

A cada alumne se li dóna un paper amb el nom d'un animal (vaca, cavall...). Ha d'haver-hi etiquetes escrites de diferents animals que es repeteixin menys un (ex: 4 vaques, 5 cavalls, 4 ànecs i 1 gat) Es delimita un espai on els nens s'han de moure lliurement, i quan el mestre dóna la senyal, han de començar a desplaçar-se ocupant tot l'espai emetent el so característic de cada animal. La consigna que se'ls dóna és agrupar-se.

Normalment els nens/es tendeixen a agrupar-se per grups d'animals, així, l'animal que no té grup restarà sol. Ens aturarem per observar que ha succeït i reflexionarem sobre per què ha quedat aquest animal sol, quan l'ordre que s'havia donat era d'agrupar-se, sense cap mena de limitació.

Posteriorment podem crear un debat on parlem que és el que passa amb totes aquelles persones que són diferents a nosaltres.

Podem donar el paper de l'animal "solitari" al nen amb problemes d'integració (si aquest té una personalitat forta) o al líder del grup (per tal que es posi en el lloc de l'altre).

El cec i el pigall

Es va amb els alumnes al pati i se'ls demana que es posin per parelles. (És important que no forcem la creació de cap parella per evitar imprevistos).

S'explica als alumnes que un membre de cada parella durà els ulls tapats i l'altre l'haurà de guiar, per un recorregut prèviament marcat, sense tocar-lo.

Després es canvien els papers.

Segona part.

Es fa la mateixa activitat i el mateix recorregut però aquesta vegada està permès acompanyar agafant-se, de la manera que vulguin, l'un amb l'altre.

Després es canvien els papers.

Reflexió: Es demana als alumnes com s'han sentit en cadascuna de les situacions que han viscut. Es fa una reflexió sobre les sensacions que han tingut durant el desenvolupament de l'activitat.

Depenent del grup d'alumnes, cal tenir en compte el recorregut que se'ls demana.

Amb els petits es pot jugar al tren: cada grup de cinc és un tren i només el maquinista no porta els ulls tapats. Al cap d'una estona el maquinista passa al final i el segon es converteix en maquinista. Així fins que tots hagin estat maquinistes.

Llegim notícies

Tots busquen la mateixa notícia en diferents diaris. Per parelles. Cada parella llegeix en un diari la notícia apuntant el que diu. Després s'exposa al grup, fent un resum. Entre tots s'anoten a la pissarra les diferències.

Reflexió: Diuen el mateix? Buscar les raons per les quals pensen que hi ha diferències.

Aquesta activitat es completa amb l'activitat d'explicar un conte segons els diferents punts de vista dels diferents personatges.

Expliquem una història

Es fa sortir tres alumnes de la classe. El mestre/a explica una història que podria ser real a la resta. Haurà de ser una història plena de detalls. Després fa entrar un dels alumnes i torna a explicar-li la mateixa història. Fa entrar un altre i demana al primer que li expliqui la mateixa història. Fa entrar el tercer alumne i li diu al segon que li expliqui la història. La resta dels alumnes anirà veient com va canviant la història.

Reflexió: tots han explicat la història de la mateixa manera? Quines coses han canviat? Per què passa això?

El saler

- Comencem presentant l'activitat: "Avui farem un experiment científic". Portem un paquet de sal i diem: "Què és això?" (ensenyant el paquet de sal).

Possiblement diran que és un paquet de sal

- Després contestarem que el paquet de sal representa a cadascun dels alumnes.
- Ensenyarem el recipient ple d'aigua i farem la mateixa pregunta. (Què és això?). Ells diran que és aigua i nosaltres explicarem que el recipient representa un amic o amiga amb el qual s'han enfadat moltíssim.
- El mestre o la mestra explica que s'han d'imaginar que farem una poció màgica. Aquesta poció servirà per fer que aquell amic o amiga que els hi ha fet passar malament, tingui un ensurt. Els alumnes han d'agafar un grapat de sal i pensar amb convicció en aquell amic. Tot seguit, un a un, llençaran amb força i dient un comentari negatiu del tipus: antipàtic!, tonta!, no et vull al meu costat!, vés a jugar amb un altre!, inútil!, cara de gos!, idiota!, ... la sal dintre del recipient.
- Seguidament es remenen les paraules (sal) que ja són a l'interior de l'altra persona (recipient amb aigua).
- Reflexió: Com creieu que se sent ara el vostre amic o amiga? Creieu que ha estat correcte tot el que li hem dit? Quan ens enfadem amb un amic, és per sempre? Què us semblaria si intentem recuperar les nostres paraules? (Demostrem que no es pot treure la sal de l'aigua). Com li podem mostrar a algú que estem enfadats o enfadades?.
- Conclusions: Les paraules tenen molt poder, i un cop dites ja no es poden recuperar. És important pensar bé abans de parlar. Podem aprendre maneres de dir que pensem, com ens sentim, i què desitgem, sense faltar al respecte als altres.

Els meus gustos

Aquesta activitat s'ha de portar a terme durant els primers anys de l'escolarització (aprox. A partir dels 5 anys).

S'apunten uns quants ítems a la pissarra que puguin ser interessants pel grup, en el que estem treballant, com, per exemple: nom, animal, color, menjar, beguda, dia de la setmana, programa de televisió, deport, joc, marca de cotxe, etc...

Seleccionem un d'aquests ítems, o uns quants al mateix temps, dependrà de la capacitat d'atenció que tingui el grup, i cada un dels nens haurà d'anar dient les seves preferències i el perquè.

Quan ja tots hauran dit allò que més els agrada, la mestra anirà fent preguntes del tipus: “Gerard, recordes quina és la beguda preferida de l’Alba?”, “Alba, recordes quin dia de la setmana li agradava a l’Iván?...”

Els ítems es poden anar adaptant segons l’edat dels nens

El telèfon

En cercle, el primer diu una frase a l’alumne del costat, qui haurà de repetir al seu company, així fins al final. Es comprovarà que la frase final no és la mateixa que va dir el primer.

Es farà un debat per descobrir què ha passat. S’intentarà portar una reflexió sobre les dificultats d’escolta i com el missatge va canviant després de varies repeticions.

Escolta activa:

- joc de diferents maneres d’escoltar. (En escoltar una història, diferents actituds: el que no escolta i està pendent d’altres coses, el que interromp tot el temps, el que no valora el que escolta, el que en comptes d’escoltar parla de sí mateix....)
- En grups de tres, dos defenen idees oposades sobre un tema i un tercer fa d’observador. Cadascú ha de començar a parlar repetint l’argument que l’altre ha dit. L’observador dirà si s’ha repetit exactament o no. Variant: parlem sobre un tema repetint el que ha dit l’ anterior.

El missatge assertiu.

Missatges en primera persona. Els proposem diferents situacions en les quals alguna cosa els molesta i ells han de trobar la manera de expressar-lo d’una manera assertiva. ex

- Estàs parlant amb un company i li fas una pregunta. El company no contesta i tu la hi repeteixes, però continua sense contestar. Aquest nen fa això amb tots i sovint.

Exemple: “Quim, moltes vegades quan et parlo i et faig una pregunta no em contestes. A mi això em fa molta ràbia, no m’agrada gens. M’agradaria que em contestessis”.

- Un nen o una nena de la classe ha vingut a casa teva a jugar. Quan esteu cansats, seieu una estona a mirar la TV i fan el teu programa preferit. De sobte, ell o ella canvia el programa.
- Un dia de pluja ets a la classe jugant amb un joc per a una sola persona. Arriba un nen i diu: “Ara hi vull jugar jo”, i te’l pren.
- Heu anat a veure un vídeo. Algú del darrere et clava una empenta i et diu: “És que no m’ho deixes veure!”.
- Dos companys de la classe s’estan dient coses a cau d’orella, mentre et miren i riuen.

MISSATGES ASSERTIUS

- Dignes el nom
- Explica breument, el que passa
- Dignes com et sents
- Dignes el que voldries

ACTIVITATS PER A EDUCACIÓ SECUNDÀRIA

El joc dels gomets

Es posa els alumnes en rotllana de manera que es puguin veure tots les cares. Se'ls explica que farem un joc i que per fer-lo necessiten un distintiu. Aquest serà un gomet que els enganxarem al front. Mentre anem enganxant els gomets no poden mirar ni parlar (ulls i boca tancats). Enganxem 4 o 5 tipus de gomets diferents aleatòriament. Un alumne es quedarà sense gomet i un altre en tindrà un de diferent (es pot triar un alumne que participi i que pugui expressar els sentiments i un altre que tendeixi a rebutjar o menysprear alguns companys). Quan tots tenen el gomet enganxat, se'ls diu que han de fer grups sense parlar. Quan han format els grups es comenta l'activitat (o es passa un qüestionari perquè pensin individualment abans de comentar res). La tendència és a agrupar-se amb els del gomet igual que el seu (tot i que només s'ha dit que facin grups), els del gomet diferent i sense o bé es queden sols o s'ajunten (però en tot cas quasi sempre se senten diferents i alguns s'enfaden encara que els costa reconèixer-ho).

Aquesta activitat serveix per reflexionar sobre com se senten els que es queden sols o els que són "diferents" i quina és la nostra actitud al respecte. Es demana com s'han sentit, quina actitud han pres, com s'han agrupat, com han sabut quin era el color del seu gomet, si algú ha rigut dels "diferents", si això passa a la classe, si som tots iguals o tots diferents, si a algú li agrada estar sol (a vegades), si ens agrada trobar un grup del que sentim que en formem part...

Què podem fer quan algú està sol? Què ens agradaria que ens fessin a nosaltres?

Com es deu sentir?

Es passen fotos de diferents personatges i segons l'expressió de la cara han de deduir com es senten.

Com m'agradaria que actuessin si estigués...

Es divideix la classe en grups de quatre o cinc. Cada grup ha de pensar "què volem que els altres facin quan sentim... tristesa, ràbia, alegria, vergonya, avorriment, enyorament, soledat, nerviosisme, enamorament".

Es tracta que busquin aquelles actituds dels altres que ens fan sentir bé quan sentim... No allò que se suposa que han de fer o que és correcte.

Caldria trobar almenys 5 actituds per cada emoció (si se'n demanen menys es paren en trobar-les, amb cinc han de pensar més...). Tots els membres del grup han d'estar d'acord amb les respostes donades.

Quan acaben es demana si els ha costat o no posar-se d'acord i per quin motiu, quines dificultats han trobat... Després es posen en comú les respostes... Hi ha acord? hi ha actituds que serveixen a una persona i a una altra no?, com podem saber el que esperen els altres? (tendim a fer als altres el que volem que ens facin i això no sempre és aconsellable). A partir de les respostes es pot treballar la regulació emocional (a més de l'empatia). Si alguna resposta de les donades no ens sembla acceptable cal preguntar quines serien les conseqüències, si tothom hi sortiria guanyant, com ens sentiríem després... etc.

Etiquetes

Es penjen cartells amb diferents paraules a l'esquena de cada alumne, de manera que cadascú pugui veure els cartells de tothom excepte el seu (els cartells han de dir sóc molt simpàtic, sóc un pesat, sempre estic de bon humor, sempre estic fent bromes, sóc avorrit, no m'entero de res, m'encanten els donuts, sempre estic a la lluna, sóc molt amable, faig pudor, ballo molt bé, sóc un "lligon", sóc molt tímid, sóc encantador, faig una mica de pena...) La consigna és que han d'imaginar que estan en una festa o trobada d'un grup d'amics de primària que fa un parell d'anys que no es veuen i han d'intentar parlar amb tothom (preguntar-los com els va la vida, quina música escolten...les preguntes que se'ls occorren). Poden introduir-se en la conversa d'altra gent i intentar esbrinar com més coses millor.

Mentre dura el joc el professor ha d'anar recordant que han de parlar amb tothom per tal de facilitar les interaccions. Després d'uns 10 minuts es para el joc i tothom seu.

Es demana a cadascú com s'ha sentit i què li ha semblat el joc i si s'imagina quin rol té i com ho ha notat. La reflexió és al voltant de com ens fan sentir les etiquetes. Es pot aprofitar per parlar de situacions reals que hi ha a la classe.

Intentar penjar els cartells més positius als alumnes amb més dificultats de relació (per tal que tinguin bones experiències) i aquells més negatius als que matxaquen als companys.

Missatges jo

Representar situacions en que s'han d'expressar "missatges jo" amb el següent format:

Jo em sento... Quan tu... Perquè... I m'agradaria que...

- Un company sempre es burla d'un noi que porta un aparell a les dents. Què li dius?
- Tens la sensació que la teva millor amiga t'evita. No saps si l'has ofesa o molestada d'alguna manera.
- Un company et demana cada dia els deures per copiar-se'ls. Un dia no et fa res de deixar-los, però ara ja és un costum, gairebé un dret adquirit.
- Algú t'ha fet servir el retolador negre sense permís i no l'ha tapat, o sigui que el retolador s'ha fet malbé. No et sap greu deixar les coses, però vols que les tractin amb cura.
- Una companya t'ha proposat de no anar a classe el dimecres al matí. Els seus pares no són a casa i podreu passar l'estona connectades a Internet.

Anem de vacances?

En grups de sis persones han de posar-se d'acord en llocs on anar a passar les vacances. Prèviament s'han repartit diferents rols: el flexible (s'adapta a tot i tot ho troba bé), l'autoritari (que vol imposar la seva), l'organitzador (té en compte tots els factors), el negatiu (tot ho troba malament, no li agrada res), el pacificador (intenta acostar posicions, que la gent no s'enfadi), el líder (intenta organitzar el grup, donar tornos de paraula). Quan tothom sap el seu rol (no poden saber el dels altres) comencen a parlar. La consigna és decidir on aniran de vacances. Es deixa uns 5-8

minuts i es para la discussió. Es pregunta si cap grup ha aconseguit posar-se d'acord. Llavors comença un debat preguntant si sabrien identificar el rol de cadascú, quines actituds els han molestat més, quines faciliten o dificulten la comunicació, com s'han sentit...Es pot fer una reflexió sobre l'actitud que prenem en la relació amb les altres persones, amb els pares, els companys...

Dictat de dibuixos

Activitat que permet adonar-se de com és necessari el feedback per a una bona comunicació.

Els alumnes se situen per parelles donant-se l'esquena. Cada membre de la parella té un dibuix amb figures geomètriques que haurà de dictar a l'altra persona, i aquesta l'haurà de reproduir el més fidelment possible. L'alumne que dibuixa no pot preguntar. Primer dicta un i després s'intercanvien els rols. No poden ensenyar els originals.

Es pregunta com els ha anat, qui ha dibuixat millor...teòricament la segona persona que dicta hauria de ser més curosa en dictar, ja que ha experimentat les dificultats del joc (no li diuen el tamany, la posició de les figures...). Un cop han comentat aquesta experiència repeteixen el dictat però aquest cop el dibuixant pot preguntar.

Es comparen els dos dibuixos (amb i sense preguntes) i entre tots s'intenta arribar a conclusions (que la comunicació ha de ser exacta i precisa, que donem coses per sabudes que l'altre no sap, que si preguntem ens entendrem millor...)

El cec, el mut i el manc

Es fan parelles de tres persones. Cada grup decideix qui farà els següents rols: una persona no pot parlar, l'altra ha de dur els ulls tancats i l'altra no pot utilitzar les mans (se les pot posar a la butxaca). S'assigna un símbol a cada grup (en un post-it es dibuixa un quadrat, un triangle, un cercle, un estel... dos cercles...i n'hi ha tres per grup). Els post-it poden ser del mateix color (cosa que dificulta la tasca o d'un parell o tres de colors). El professor explica que amagarà els post-it en diferents llocs de l'aula i que cada grup ha de trobar els tres que corresponen al seu símbol. No es donen més instruccions.

Els alumnes surten de l'aula i esperen fora fins que s'han amagat tots els post-its. Quan el professor els avisa entren i poden començar a buscar (cadascú representant el seu rol). Quan acaben han d'avisar al professor.

Un cop tots els grups han trobat els seus símbols es comenta l'activitat. Com s'ha sentit cadascú? quina actitud ha pres? S'ha sentit com un invàlid, ha tingut una actitud activa o passiva? Han treballat en equip o cadascú ha anat per lliure? Han tingut en compte tots els membres del grup? (hi ha certa tendència a abandonar el cec, se'l pot acompanyar, explicar-li el que passa), quin era el seu objectiu? Què han fet si troben la targeta d'un altre equip, els l'han donat, deixar-la on estava, amagar-la encara més? Han pensat alguna estratègia per buscar? Com s'han comunicat? Com s'han repartit els rols?

Aquesta activitat serveix per posar-se en la pell d'un altre (el rol), per experimentar com el tracten els altres, per reflexionar sobre si tenim en compte els altres i les seves necessitats, per veure com ens comuniquem, si cooperem o competim...

Es important no jutjar (perquè és un joc i no hi ha massa instruccions) però sí evidenciar totes les actituds i comportaments que han sortit en cada grup, remarcar les diferents actuacions davant un mateix fet. Si cal, preguntar sobre les conseqüències d'actuar de determinada manera. Si algú ha actuat de manera "incorrecta" i li volem fer saber de manera especial es pot preguntar "què preferiríeu? Algú que vigilés per que no us féssiu mal o algú que us deixés sols?"(per exemple en el cas del cec).